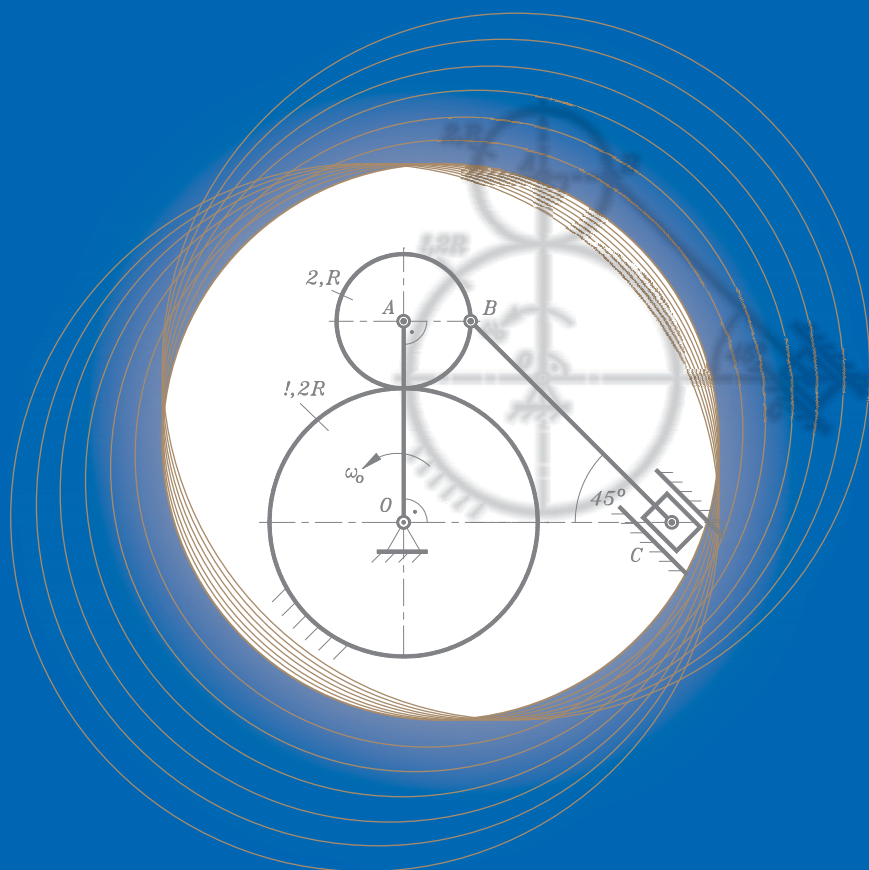

Milivoje Simonović
Zoran Mitrović
Zoran Golubović

MEHANIKA

KINEMATIKA

Milivoje Simonović Zoran Mitrović Zoran Golubović

MEHANIKA
KINEMATIKA

II izdanje

Beograd, 2015.

Autori:

Prof. dr Milivoje Simonović, Mašinski fakultet, Beograd

Prof. dr Zoran Mitrović, Mašinski fakultet, Beograd

Prof. dr Zoran Golubović, Mašinski fakultet, Beograd

MEHANIKA

Kinematika

Drugo izdanje

Recenzenti:

Prof. dr Vukman Čović, Mašinski fakultet, Beograd

Prof. dr Predrag Cvetković, Saobraćajni fakultet, Beograd

Izdavač:

Mašinski fakultet Univerziteta u Beogradu

11120 Beograd, Kraljice Marije 16,

telefon – 011 3370 350 i 3302 384, fax: 011 3370 364

Za izdavača: Dekan, *prof. dr Milorad Milovančević*

Glavni i odgovorni urednik: *prof. dr Aleksandar Obradović*

Odobreno za štampu odlukom Dekana Mašinskog fakulteta u Beogradu br. 2/15 od 05.02.2015. godine

Štampa:

PLANETA PRINT

11000 Beograd

Tiraž: 500 primeraka

© Autori i Mašinski fakultet Univerziteta u Beogradu.
Zabranjeno preštampavanje i umnožavanje. Sva prava zadržavaju izdavač i autori.

P R E D G O V O R

Ovaj univerzitetski udžbenik nastao je na osnovu predavanja i vežbi koje su autori držali na Mašinskom fakultetu u Beogradu.

Iskustva iz rada sa studentima ukazuju na to da su ovakvi udžbenici, kod kojih je izložena teorija ilustrovana velikim brojem odgovarajućih zadataka, rado prihvaćeni.

Osim navedene literature pri pisanju su korišćena i predavanja i pisani materijali pok. *prof. dr* Dragovana Blagojevića, profesora Mašinskog fakulteta u Beogradu.

Značajnu podršku i sugestije za konačno oblikovanje ovog udžbenika dali su recenzenti *prof. dr* Vukman Čović i *prof. dr* Predrag Cvetković, na čemu im se najsrdačnije zahvaljujemo. Takođe, zahvaljujemo se *doc. dr* Milanki Glišić na pažljivom pregledu teksta. Posebnu zahvalnost dugujemo Jovanki Cvetković, *prof.*, koja je izvršila korekturu teksta kao i Miši Maksimoviću koji je zaslužan za grafičku obradu.

Autori

S A D R Ž A J

1. Uvodna razmatranja	1
1.1. Osnovni pojmovi.....	1
1.2. Značaj proučavanja kinematike	3
1.3. Osnovni zadaci kinematike	3
2. Kinematika tačke	4
2.1. Načini određivanja kretanja tačke.....	4
2.1.1. Vektorski način određivanja kretanja tačke	4
2.1.2. Analitički (koordinatni) način određivanja kretanja tačke.....	5
2.1.2.a. Dekartove koordinate	6
2.1.2.b. Polarno-cilindarske koordinate. Polarne koordinate	8
2.1.2.c. Sferne koordinate	10
2.1.3. Prirodni način određivanja kretanja tačke.....	12
2.1.4. Veze između različitih načina određivanja kretanja tačke.....	14
2.2. Brzina tačke	17
2.2.1. Vektorski način određivanja brzine tačke	17
2.2.2. Analitički (koordinatni) način određivanja brzine tačke.....	18
2.2.2.a. Određivanje brzine tačke u Dekartovim koordinatama.....	18
2.2.2.b. Određivanje brzine tačke u polarno-cilindarskim koordinatama	19
2.2.2.c. Određivanje brzine tačke u sfernim koordinatama.....	21
2.2.2.d. Prirodni način određivanja brzine tačke.....	23
2.2.3. Sektorska brzina tačke	25
2.2.4. Hodograf brzine tačke.....	27
2.3. Ubrzanje tačke	28
2.3.1. Vektorski način određivanja ubrzanja tačke	28
2.3.2. Analitički (koordinatni) način određivanja ubrzanja tačke	30
2.3.2.a. Određivanje ubrzanja tačke u Dekartovim koordinatama	30
2.3.2.b. Određivanje ubrzanja tačke u polarno-cilindarskim koordinatama	31
2.3.2.c. Određivanje ubrzanja tačke u sfernim koordinatama.....	32
2.3.3. Prirodni način određivanja ubrzanja tačke.....	33

2.3.3.1. Prirodni trijedar u tački prostorne krive	33
2.3.3.2. Vektor krivine krive	34
2.3.3.3. Tangencijalno i normalno ubrzanje tačke	37
2.3.3.4. Određivanje poluprečnika krivine putanje tačke.....	38
2.3.4. Klasifikacija kretanja tačke prema njenom ubrzanju	39
2.3.4.1. Pravolinijsko kretanje tačke	39
2.3.4.2. Krivolinijsko kretanje tačke	40
2.3.4.3. Oscilatorno kretanje tačke.....	43
2.4. Trzaj (Puls)	45
2.5. Brzina i ubrzanje tačke u generalisanim (krivolinijskim) koordinatama .	45
Zadaci	53
3. Kinematika tela	81
3.1. Osnovni pojmovi kinematike tela	81
3.2. Translatorno kretanje tela	82
3.2.1. Određivanje kretanja i karakteristika kretanja pojedinih tačaka tela koje vrši translatorno kretanje.....	83
3.3. Obrtanje tela oko nepokretne ose.....	85
3.3.1. Ugaona brzina tela koje se obrće oko nepokretne ose.	86
3.3.2. Brzina tačke tela koje se obrće oko nepokretne ose.....	88
3.3.3. Ugaono ubrzanje tela koje se obrće oko nepokretne ose	89
3.3.4. Ubrzanje tačke tela koje se obrće oko nepokretne ose.....	91
3.3.5. Posebni slučajevi obrtanja tela oko nepokretne ose.....	93
3.4. Ravno kretanje tela	94
3.4.1. Razlaganje ravnog kretanja na translatorno i obrtno.....	95
3.4.2. Jednačine kretanja ravne figure.....	96
3.4.3. Određivanje kretanja proizvoljne tačke ravne figure	96
3.4.4. Određivanje brzine tačke tela pri ravnom kretanju razlaganjem kretanja	97
3.4.4.1. Nezavisnost vektora ugaone brzine i ugaonog ubrzanja tela koje vrši ravno kretanje od izbora pola translacije	98
3.4.4.2. Teorema o projekcijama vektora brzina tačaka ravne figure	99
3.4.5. Trenutni pol brzina ravne figure	101
3.4.5.1. Određivanje brzina tačaka ravne figure pomoću trenutnog pola brzina	102
3.4.5.2. Različiti slučajevi određivanja položaja trenutnog pola brzina ravne figure	103
3.4.6. Određivanje ubrzanja tačke tela pri ravnom kretanju	105
3.4.7. Trenutni pol ubrzanja ravne figure.....	107
3.4.7.1. Određivanje ubrzanja tačaka ravne figure pomoću	

trenutnog pola ubrzanja.....	108
3.4.7.2. Različiti slučajevi određivanja položaja trenutnog pola ubrzanja ravne figure.....	109
3.4.8. Različiti slučajevi određivanja ugaonog ubrzanja ravne figure.....	112
3.4.9. Centroide.....	114
3.4.9.1. Bernuli - Šalova teorema.....	115
3.4.9.2. Trenutni centar obrtanja. Centroide	116
3.4.9.3. Poansoova teorema	116
3.4.9.4. Jednačina nepokretne i pokretne centroide	118
3.5. Sferno kretanje tela (Obrtanje tela oko nepokretne tačke).....	120
3.5.1. Ojler - Dalamberova teorema.....	122
3.5.2. Brzina tačke tela pri sfernom kretanju. Vektor trenutne ugaone brzine. Jednačina trenutne ose obrtanja.....	123
3.5.3. Ojlerove kinematičke jednačine	127
3.5.4. Trenutno ugaono ubrzanje tela koje vrši sferno kretanje	130
3.5.5. Projekcije vektora trenutnog ugaonog ubrzanja tela koje vrši sferno kretanje na ose pokretnog i nepokretnog Dekartovog koordinatnog sistema	131
3.5.6. Projekcije brzine tačke tela koje vrši sferno kretanje na ose pokretnog i nepokretnog Dekartovog koordinatnog sistema	133
3.5.7. Aksoidi. Jednačina pokretnog i nepokretnog aksoida.....	135
3.5.8. Ubrzanje tačke tela koje vrši sferno kretanje	136
3.5.9. Projekcije ubrzanja tačke tela koje vrši sferno kretanje na ose pokretnog i nepokretnog Dekartovog koordinatnog sistema	138
3.6. Opšte kretanje tela.....	140
3.6.1. Jednačine opšteg kretanja slobodnog tela	140
3.6.2. Brzina tačke tela koje vrši opšte kretanje.....	141
3.6.2.1. Nezavisnost vektora trenutne ugaone brzine i trenutnog ugaonog ubrzanja tela koje vrši opšte kretanje od izbora pola translacije	142
3.6.3. Ubrzanje tačke tela koje vrši opšte kretanje.....	143
Zadaci	144
4. Složeno kretanje tačke	185
4.1. Relativno, prenosno i apsolutno kretanje tačke	185
4.2. Brzina tačke pri složenom kretanju (apsolutna brzina tačke)	186
4.3. Ubrzanje tačke pri složenom kretanju (apsolutno ubrzanje tačke)	189

Zadaci	191
5. Složeno kretanje tela	218
5.1. Relativno, prenosno i apsolutno kretanje tela	218
5.2. Slaganje translatornih kretanja tela	219
5.3. Slaganje obrtanja tela oko osa koje se seku	220
5.4. Slaganje obrtanja tela oko paralelnih osa.....	222
5.4.1. Obrtanje tela oko paralelnih osa ugaonim brzinama istog smera	222
5.4.2. Obrtanje tela oko paralelnih osa ugaonim brzinama suprotnog smera	225
5.4.3. Kinematički spreg	226
5.5. Slaganje translatornog i obrtnog kretanja tela.....	227
5.5.1. Brzina translatornog kretanja upravna je na osu obrtanja.....	227
5.5.2. Brzina translatornog kretanja kolinearna je sa osom obrtanja.....	229
5.5.3. Brzina translatornog kretanja gradi proizvoljan ugao sa osom obrtanja.....	230
Zadaci	231
6. Elementi teorije mehanizama.....	237
6.1. Osnovni pojmovi.....	237
6.2. Zglavkasti četvorougao.....	239
6.3. Klipni mehanizam.....	240
6.4. Kulisni mehanizami	242
6.5. Prenosni mehanizmi (prenosnici kretanja).....	244
Literatura.....	249